

**THE CONTENT RESEARCH OF THE
OUTCOMES OF READING SKILLS COURSE AND
PISA READING SKILLS LEVEL**

**Okuma Becerileri Dersi Kazanımları ile PISA Okuma
Becerilerine Ait Düzeylerin İçerik Açısından İncelenmesi**

Fahri TEMİZYÜREK¹

Veysel İNCE²

Abstract

The first application of PISA, which reveals the position of countries on the fields of maths literacy, science literacy and reading skills at an international level, was been applied every three years following the first application and it continues up to the present. The aim of the exam is to find out then daily problem solving abilities of the students at the age of 15. The results of PISA suggest us an idea on finding out the problems at education systems of the countries and on how to solve them. In the year of 2000, 32 countries participated in the application of PISA, in 2003 41 countries, in 2006 57 countries, in 2009 and 2012 65 countries, and in 2015 76 countries. PISA concentrates on a specific field in cycles in each exam term. According to this, reading skills was the common field in the years 2000 and 2009. Teaching programmes were renewed by the Ministry of Education in 2018 including elective courses. Reading Skills course is in the group of elective courses for 5th and 6th graders. This programme draws the attention with its similarity to PISA exam for Reading Skills. The consistency of PISA Reading Skills level and the learning outcomes of 2018 Reading Skills Course has constituted of this research. The examination of 2018 elective Reading Skills Programme in terms of the level of PISA reading skills is expected to contribute to the programme makers and teachers.

Key Words: PISA, Reading Skills, Level, Outcome.

Öz

Matematik okuryazarlığı, fen bilimleri okuryazarlığı ve okuma becerileri alanlarında uluslararası boyutta ülkelerin eğitim durumunu ortaya koyan PISA'nın ilk uygulaması 2000 yılında gerçekleştirilmiştir. İlk uygulamadan sonra PISA, her üç yılda bir yeniden yapılmıştır ve yapılmaya da devam etmektedir. Sınavın amacı, 15 yaş grubundaki öğrencilerin günlük hayatta karşılaştıkları problemleri çözebilme becerisini ortaya koymaktır. PISA'dan elde edilen sonuçlar ülkelerin eğitim sisteminde yaşanan sıkıntıların görülmesi ve bunlara çözümler üretilmesi anlamında fikir vermektedir. Bu sayede PISA sonuçları katılımcı ülkelerin yeni eğitim politikaları geliştirmelerine imkân sağlamaktadır. PISA uygulamasına hemen her sınav döneminde katılan ülke sayısı artmıştır.

¹ Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi. Ankara/Türkiye. fahri@gazi.edu.tr

² Milli Eğitim Bakanlığı. vey.ince@gmail.com

Buna göre ilk kez 2000 yılında uygulanan PISA'ya 32 ülke katılırken 2003'te 41, 2006'da 57, 2009 ve 2012'de 65 ve 2015'te 76 ülke katılımcı olmuştur. Türkiye, PISA'ya ilk kez 2003 yılında katılmıştır. PISA her sınav döneminde döngü hâlinde bir alana yoğunlaşmaktadır. Buna göre, okuma becerileri 2000 ve 2009 yıllarında ağırlıklı alan olmuştur. 2018 yılında Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından öğretim programları yenilenmiştir. Bu durum seçmeli dersler için de geçerlidir. Ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin seçebileceği derslerden birisi Okuma Becerileri'dir. Bu derse ait programın PISA Okuma Becerileri sınavına yakınlığı göze çarpmaktadır. Bu noktada araştırmanın amacını, PISA okuma becerileri düzeylerinin 2018 Okuma Becerileri Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlarla uyumu oluşturmaktadır. 2018 seçmeli okuma becerileri dersine ait programın PISA okuma becerileri düzeyleri açısından incelenmesi, bu derse ait programı hazırlayanlara ve derisi okutan öğretmenlere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: PISA, Okuma Becerileri, Düzey, Kazanım.

Giriş

PISA, dünya kamuoyunun yakından bildiği ve katılan ülkelerin sonuçları üzerinde tartıştığı uluslararası bir sınavdır. Sınav, OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) tarafından düzenlenmektedir. Sınavın amacı, 15 yaş grubundaki öğrencilerin günlük hayatta karşılaştıkları problemleri çözebilme becerisini ortaya koymaktır. PISA'dan elde edilen sonuçlar ülkelerin eğitim sisteminde yaşanan sıkıntıların görülmesi ve bunlara çözümler üretilmesi anlamında fikir vermektedir. Ülkemizde 2018-2019 eğitim-öğretim yılıyla birlikte derslere ait programlar yenilenmiştir. Dolayısıyla, seçmeli dersler arasında yer alan okuma becerileri dersine ait programda da birtakım değişikliğe gidilmiştir. Bu derse ait kazanımların PISA okuma becerileri düzeyleriyle ilişkili olduğu söylenebilir. Bu noktada 2018 seçmeli okuma becerileri dersine ait programın PISA okuma becerileri düzeyleri açısından incelenmesi bu derse ait programları hazırlayanlara ve derisi okutan öğretmenlere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Türkçe açılımı Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı olarak bilinen Programme International for Student Assessment (PISA) 15 yaş grubundaki öğrencilerin katıldığı dünyaca bilinen bir sınavdır. Sınav, üç yılda bir yapılmaktadır. Sınavın amacı, 15 yaş grubu öğrencilerin gerçek hayata ne denli hazır olduklarını tespit etmek amacıyla temel bilgi ve becerilerini ölçmektir (Altun ve Gürbüz, 2016). PISA'da öğrencilerin fen, matematik ve okuma becerileri ölçülmektedir. Bu ölçüm yapılırken "okuryazarlık" kavramına yoğunlaşılmaktadır. "Okuryazarlık kavramı, öğrencilerin temel konu alanlarındaki çeşitli durumlarda karşılaştıkları problemleri tanımlarken, yorumlarken ve çözerken, bilgi ve becerilerini kullanma, analiz etme, mantıksal çıkarımlar yapma ve etkili iletişim kurma yeterlikleri olarak ifade edilmektedir." (MEB, 2016). Bunlara 2012 yılından itibaren yenilikçi alan eklenmiştir. Buna göre 2015'te "işbirlikçi problem çözme" yenilikçi alanı da diğer alanlarla değerlendirilmiştir. Sınavın sonunda öğrencilere ayrıca anket uygulanmaktadır. PISA uygulamasına hemen her sınav döneminde katılan ülke sayısı artmıştır. Buna göre ilk kez 2000 yılında uygulanan PISA'ya 32 ülke katılırken 2003'te 41, 2006'da 57, 2009 ve 2012'de 65 ve 2015'te 76 ülke katılımcı olmuştur. 2018 PISA hariç sınav 6 kez uygulanmıştır. 2018 PISA'nın çalışmaya dâhil edilmemesinin nedeni, raporun henüz yayımlanmamış olmasıdır. 2015 PISA döneminde Türkiye'nin 15 yaş grubu öğrenci evreni 1.324.089 öğrenci, uygulamaya katılabilecek ulaşılabilir Türkiye evreni ise 925.366 öğrencidir. PISA 2015'in Türkiye uygulamasında okul örnekleme, tabakalı seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Bu okullarda uygulamaya katılacak olan öğrenciler ise seçkisiz yöntemle belirlenmiştir. PISA 2015'e 61 ilden 187 okul ve 5.895 öğrenci katılmıştır.

Temel dil becerileri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazmadan oluşmaktadır. Dil öğrenme ve geliştirmede bu dört alana yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bireylerde bu becerilerin gelişmiş olmasının, onların günlük hayatta karşılaştıkları problemlerin çözülmesine katkı sağladığı söylenebilir. Buradan hareketle, dil becerilerini ölçmeye çalışan sınavların mümkün olduğu kadar bu becerilerin tamamına yönelik etkinlikler içermesinin önemli olduğu görülmektedir. Bu anlamda PISA'nın dil becerilerinin tamamını değerlendirmedeği söylenebilir. PISA'nın dil becerilerinden sadece okumayı ve kısmen yazmayı ölçmeye çalıştığı ifade edilebilir. Bu durumda dil becerilerini ölçmek için PISA yetersiz kalmaktadır. Özellikle bilgisayar tabanlı PISA sınavına geçildiği 2015 döneminden itibaren uygulanma şansına sahip olsa da ne yazık ki başta dinlemeye sonrasında diğer dil becerilerine yönelik herhangi bir sınav yapılmamıştır. Kısacası, PISA'nın dil becerilerini ölçme anlamında yetersiz olduğu söylenebilir.

Finlandiya'nın PISA'daki 2000, 2003 ve 2006'da göstermiş oldukları üstün başarıya dikkat çeken Erarslan (2009) Finlandiya eğitim sisteminden hareketle ülkemiz eğitimi için şu önerilerde bulunmuştur:

- Nitelikli öğretmenler yetiştirmek öncelikli hedef olmalıdır.
- Öğretmen yetiştirme programları, nitelikli öğretmenlerin yetişmesini sağlayacak şekilde geliştirilmelidir.
- Lisansüstü eğitim almak öğretmen olabilmek için bir ön koşul veya göreve başlayan öğretmenler için mesleklerinin ilk beş yılı içinde yerine getirilmesi gereken bir koşul olarak sunulabilir.
- Üniversitelerle işbirliği yaparak öğretmenlerin kendilerini yenilemelerini ve geliştirmelerini sağlayacak eğitimler düzenlenmelidir.
- Okullar yeterli altyapı ve donanıma sahip olmalıdır.
- Öğretmenlere güvenmeli ve onlar maddî ve manevî olarak toplumun tüm kesimleri tarafından takdir edilerek desteklenmelidir.

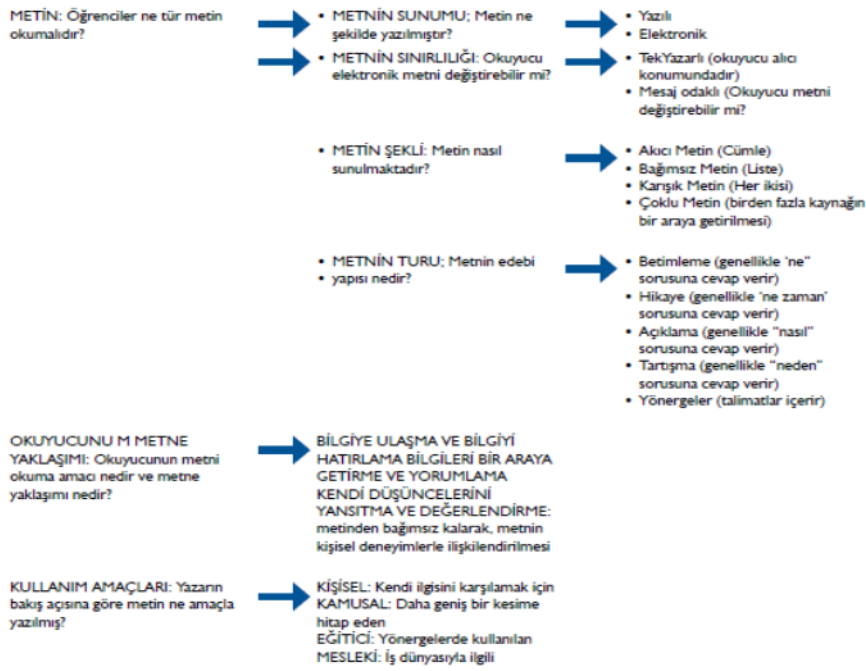
PISA sonuçları eğitim politikalarını ve uygulamalarını iyileştirmeye dönük olmalıdır. Hiçbir zaman ülkedeki eğitimi tamamen yok saymak güdüsüyle kullanılmamalıdır (Çolakoğlu, 2008). PISA'ya bakarak eğitim sistemi geliştirilmeye çalışılmalıdır. Hiçbir sınav tam bir ölçüm yapamaz, unutmamak gerekir ki PISA'nın eleştirilecek yönleri de bulunmaktadır. Önemli olan eğitim sistemini öğrencilerin akılcı ve eleştirel düşünmesine imkân verecek şekilde düzenleyebilmektir.

Ortaokullarda öğrenciler seçmeli derslerden 5. ve 6. sınıfta okuma becerileri ve ortaokulun tüm sınıf düzeyleri için yazılık ve yazma becerileri derslerini seçebilmektedirler. Okuma ve yazma dil becerilerine katkıda bulunması açısından bu derslerin seçilebilmesi oldukça önemlidir ancak dil becerileri açısından düşünüldüğünde dinleme ve konuşmaya yönelik de seçimlik derslere yer verilmesinin önemli olduğu söylenebilir. Şöyle ki yapılan araştırmalara göre günlük hayatta en çok kullandığımız dil becerisi dinlemedir (Doğan, 2016). Dolayısıyla, dil becerilerini geliştirmeye yönelik seçmeli derslerde başta dinleme becerisi olmak üzere tüm beceri alanlarını geliştirmeye yönelik derslerin ve çalışmaların bulunmasının önemli olduğu söylenebilir.

TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü (2018) okuma becerisini "Sözcükleri tanımak, anlamak ya da anımsamak gibi başarılı okumanın gereği olan konularda yeterlik, ustalık." şeklinde ifade ederken PISA araştırmasında okuma becerileri şu şekilde ifade

edilmektedir: “İnsanların okuma yaptığı bir dizi durumu, yazılı metinlerin sunulma yollarını (ör. basılı kitaplarda, bilgi notlarında, online forum ve haberlerde) ve belirli bir pratik bilgiyi bulmak gibi fonksiyonel ve sınırlı olandan diğer yapma, düşünme ve var olma yollarını anlama gibi derin ve geniş kapsamlı olana kadar okuyucuların metinlere çeşitli yaklaşma ve metinleri kullanma yollarını kapsamaktadır.” (MEB, 2016). Tanımlardan anlaşıldığı gibi okuma becerilerine sahip olmak salt kelimeleri seslendirmek yani sadece “okumak” demek değildir. Okuma becerileri bir ustalık gerektirmektedir. Bu alanda usta olmak için metne derin, geniş ve kapsamlı yaklaşılması gerektiği söylenebilir. PISA okuma becerilerini; metin, okurun metne yaklaşımı, metnin kullanım amacı olmak üzere üç alanda değerlendirmektedir” (MEB, 2016):

Şekil 1. PISA okuma becerileri değerlendirme boyutları

“PISA”, “okuma becerisi”, “düzey” ve kazanım” anahtar kelimeleriyle TR Dizin, DergiPark, YÖK Akademik ve Millî Kütüphane sayfalarından 23/11/2018 tarihinde yapılan taramada çok sayıda araştırma olduğu tespit edilmiştir ancak bu araştırmalardan hiçbiri okuma becerileri dersi kazanımları ile PISA okuma becerilerine ait düzeylerin içerik açısından incelenmesi ile ilgili değildir. Buradan hareketle bu çalışmanın amacı, okuma becerileri dersi kazanımları ile PISA okuma becerilerine ait düzeylerin içerik açısından incelemektir.

Araştırmanın önemi şu şekilde ifade edilebilir:

- Araştırma, bulgu ve sonuçlarıyla alan yazınına katkı sağlayacağı için değerlidir.
- Araştırma, okuma becerileri dersine giren öğretmenlere katkı sağlayacaktır.

- Araştırmanın okuma becerileri dersi için ders kitabı ve materyal hazırlayanlara fikir vereceği söylenebilir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemiyle yapılmış bir içerik çözümlemesidir. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleriyle de kullanılabilir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

İnceleme Nesnesi

Araştırmanın inceleme nesnesini PISA 2015 Ulusal Raporu ile 2018 Okuma Becerileri Öğretim Programı oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmada, PISA 2015 Ulusal Raporu'nda yer verilen PISA okuma becerilerine ait düzeyler düzenlenerek tablolaştırılmış ve 2018 Okuma Becerileri Öğretim Programı'nda yer verilen temel okuma becerileri kazanımlarına yönelik içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi, bir veya birçok metnin içindeki sözcüklerin, kavramların, temaların, deyimlerin veya cümlelerin belirlenip sayıya dökülmesi için kullanılır (Kızıltepe, 2015).

Bulgular

Bu bölümde 2018 Okuma Becerileri Öğretim Programı'nda yer verilen temel okuma becerilerine yönelik kazanımlar ile PISA 2015 Ulusal Raporu'nda yer verilen PISA okuma becerilerine ait düzeyler tablolaştırılarak analiz edilmiştir.

Tablo 1. PISA okuma becerilerine ait düzeyler

1a Düzeyi	Bu düzeydeki öğrenciler; - Açıkça ifade edilen bir ya da daha fazla bağımsız bilgiyi metinde bulabilir. - Bildiği bir konu hakkında yazılmış bir metnin ana fikrini ve yazarın amacını anlayabilir. - Metindeki bilgi ile yaygın olarak bilinen günlük bilgi arasında ilişki kurabilir. (Bu düzeydeki öğrencilerin verilen görevleri yerine getirebildikleri metinlerde bilgiler açıkça ifade edilmiştir ve bu metinlerde çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Öğrenciler metindeki ilgili yerlere açık bir şekilde yönlendirilmektedirler.)
1b Düzeyi	Bu düzeydeki öğrenciler; - Hikâye ya da basit bir liste gibi aşına olduğu bir bağlam ya da konu hakkına yazılmış kısa basit bir metnin içinde açıkça ifade edilmiş bir bilgiyi bulabilir. (Bu tür metinler genellikle okura bilginin tekrarlanması, resim ya da benzer sembollerin kullanılması gibi kanıtlar sunmaktadır. Bu düzeydeki öğrencilerin verilen görevleri yerine getirebildikleri metinlerde çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Okur birbirine yakın bilgiler arasında basit ilişkiler kurabilir.)

2. Düzey	<p>Bu düzeydeki öğrenciler;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Birçok duruma karşı gelebilecek ya da çıkarımda bulunabileceği bir bilgiyi ya da daha fazla bilgiyi metinde bulabilir. - Metindeki ana düşünceyi belirleyebilir, ilişkileri anlayabilir ya da çok fazla bilginin olmadığı, fazla çıkarımda bulunulmayacak durumlarda metnin belli bir bölümünden anlam çıkarır. -Metnin bir özelliğine dayanarak benzerlikleri ya da farklılıkları bulabilir. - Kişisel deneyim ya da tutumlarından yola çıkarak metnin dışındaki bilgilerle metnin içindeki bilgileri karşılaştırabilir, bu bilgiler arasında ilişki kurabilir.
3. Düzey	<p>Bu düzeydeki öğrenciler;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Çoklu durumlara karşılık gelebilecek bilgiler arasındaki ilişkiyi belirler ve bazı durumlarda bu ilişkiyi tanımlar. - Ana fikri belirlemek, ilişkileri anlamak ve deyimlerin ya da kelimelerin anlamlarını yorumlamak için metindeki bilgileri bir araya getirebilir. <p>(Öğrencilerin benzerlikleri ve farklılıkları bulabilmek ve sınıflandırabilmek için birçok özelliği dikkate almaları gerekmektedir. Genellikle gerekli bilgi açık olarak verilmemiş olabilir, çok fazla bilgi olabilir ya da beklentilere ters düşen veya olumsuz bir şekilde belirtilen kavramlar gibi başka engeller de olabilir. Öğrencilerin metinler arası ilişki kurmaları, karşılaştırma yapmaları ve açıklama yaparak metinleri irdelemeleri gerekmektedir ya da metnin özelliklerini yorumlayabilmeleri gerekmektedir. Öğrenci metni bilinen veya günlük hayatta kullanılan bilgilerle ilişkilendirerek anladığını gösterir. Öğrenciden metni ayrıntılarıyla anlaması beklenmez ama asgaride genel ifadeleri anlaması beklenir.)</p>
4. Düzey	<p>Bu düzeydeki öğrenciler;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metne yerleştirilmiş bilgileri belirleyebilir ve gerekli olan bilgilere karar vererek metni düzenleyebilir. - Metni bir bütün olarak ele alarak dil farklılıklarını yorumlayabilir. - Metni anlayabilir ve aşına olmadık bağlamlara sınıflandırmaları uyarlayabilir. - Öğrenciler kişisel bilgilerini kullanarak hipotez kurabilir ya da bir metni eleştirel bir şekilde değerlendirebilir. - Alışagelmemiş uzun ya da karmaşık metinler üzerinde derinlemesine bir anlayışa sahip olduğunu gösterir.
5. Düzey	<p>Bu düzeydeki öğrenciler;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metnin içine yerleştirilmiş bilgileri belirleyebilir ve gerekli olan bilgilere karar vererek metni düzenleyebilir. - Özel bilgilere dikkat çekerek eleştirel bir değerlendirme yapabilir ve hipotez kurabilir. - Aşına olmadıkları bağlamları ayrıntılarıyla anlayabilirler. - Beklentilerine ters düşen kavramların üstesinden gelebilir.
6. Düzey	<p>Bu düzeydeki öğrenciler;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Detaylı bir şekilde benzerlikleri ve farklılıkları bulabilir ve çıkarımlarda bulunabilir. - Metni ya da metinleri ayrıntılarıyla tam olarak anladığını gösterir ve birden fazla metinden elde ettiği bilgileri bir araya getirebilir. - Önemli bilgilerin olduğu metnin içerisinde açıkça ifade edilmemiş kavramlarla başa çıkabilir ve soyut kavramları yorumlayabilir. - Birçok kriteri ve görüşü göz önünde bulundurarak ve metnin ötesinde bir anlayış sergileyerek alışagelmemiş konuların dışındaki metinler üzerinde eleştirel bir değerlendirme yapabilir ya da hipotezlere ulaşabilir. - Metindeki önemsiz detayları fark edebilir ve analiz edebilir

Yukarıdaki tabloda son yapılan 2015 PISA uygulamasından hareketle PISA okuma becerileri düzeyleri ifade edilmiştir. Tablodan anlaşıldığı gibi PISA okuma becerilerinde 6 düzey yer almaktadır. Birinci düzey a ve b şeklinde ifade edilmiş ve ayrılmıştır. PISA okuma becerileri düzeylerinden hareketle öğrencilerin günlük hayattaki okuma faaliyetlerindeki neden- sonuç ilişkilerini belirlemeleri ve okuduklarını analiz etmeleri beklenmektedir.

2018 Okuma Becerileri Öğretim Programı'nda 6 beceri sıralanmakta ve bu beceri alanlarına göre kazanımlar yer almaktadır. Buna göre en fazla kazanım, 4. beceri olan "Anlam Kurma"da en az kazanım ise 2. beceri olan "Akıcı Okuma"da yer almaktadır. Ayrıca Anlam Kurma becerisi ders saatine göre en fazla yer verilen beceridir.

Bu beceri alanlarından ilki görsel okumadır ve toplam 7 kazanıma sahiptir. Burada öğrencilerden görsellerden hareketle içeriği tahmin etmeleri beklenmektedir. Ayrıca resim, fotoğraf, karikatür, grafik, tablo, çizelge, şema, harita, kroki gibi görsellerin okunması, yorumlanması bu beceri alanında yer almaktadır. Görsel okuma kazanımları ile öğrencilerin günümüzde etkisi daha da artan çoklu medya kaynaklarının güvenilirliğini sorgulaması ve değerlendirmesi de beklenmektedir. Böylece çağa uygun bir okumanın gerçekleştirilebileceği söylenebilir. Yine öğrencilerin basılı veya dijital kaynaklardaki içerikler, sözlük, kaynakça bölümlerini kullanması, farkında olması onları doğru kullanmasını sağlayabilir. Bu beceri alanıyla ilgili ayrıca e-okuma sürecinde amaca uygun stratejilerin belirlenmesi önemlidir. Bilindiği gibi e-okuma yayıncılık dünyasında da gittikçe etkisini artıran yayıncılık alanını değiştiren, dönüştüren bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla öğrencilerin buna uygun becerileri kazanması çoklu okuma açısından yarar sağlayacağı düşünülebilir. Görsel okuma beceri alanındaki kazanımlar PISA'daki düzeylerle birlikte ele alındığında hemen her düzeye katkı sağlayacak kazanımların yer aldığı söylenebilir. Ancak, özellikle 1b düzeyinde yer alan resim ve sembollerle kanıtların kolaylıkla çözümlenmesi ve değerlendirilmesinde, bu kazanımlara sahip olan öğrencilerin işlerini kolaylaştıracağı söylenebilir.

İkinci beceri alanı akıcı okumadır. Burada öğrenci okuma amacını ve yöntemini belirler, metni tür özelliklerini dikkate alarak vurgu, tonlama ve telaffuza uygun bir şekilde okur. Bu beceri alanı PISA'daki düzeylere katkı sağlayabilir. Özellikle metnin okuma amacına uygun yöntemle okunması öğrencinin az zamanda çok bilgi kazanmasını sağlayabilir.

Söz varlığını geliştirme üçüncü beceri alanıdır. Buradaki kazanımlar öğrencinin bilmediği kelime, kelime grupları, atasözleri, deyimleri vb. tespit edebilmesi ve anlamını öğrenebilmesiyle ilgilidir. Ama, fakat, ancak, lakin, bununla birlikte ve buna rağmen ifadelerinin metnin anlamına katkısının ifade edilmesi de bu beceri alanında yer almaktadır. Söz varlığının zengin olması günlük hayattaki iş ve işlemlerde, okumalarda vb. birçok alanda yaşamı kolaylaştıran bir etkiye sahiptir. Bu durum dikkate alınarak bu beceri alanının PISA okuma becerileri düzeylerine dolaylı bir biçimde katkı sağladığı söylenebilir, çünkü söz varlığı zengin öğrencilerin okuduklarını daha kolay anlamlandırdıkları söylenebilir.

Dördüncü beceri alanı anlam kurmadır. Bu beceri alanı metnin anlaşılması bakımından oldukça önemlidir. Metnin özelliğine yönelik birçok faaliyet burada yapılmaktadır. Bu beceri alanıyla ilgili kazanımlarda metinle ilgili sorular sorulması ve sorulara cevap verilmesi, özetlenmesi, kurgu unsurlarını belirlenmesi, metinde ortaya konulan sorunların tespit edilmesi ve onlara farklı çözümler bulunması, metnin öncesi veya sonrasına ait kurgular yapılması, metin içi, metin dışı ve metinler arası anlam kurulması çalışmaları yapılmaktadır. Öğrenciler ayrıca okuduklarını kendi yaşantısı ve günlük hayatla karşılaştırır, okuduklarını anlamlandırmada görsellerden faydalanır. Burada PISA

düzeylerinin tamamıyla ilgili çalışmalar yapılabilir. Bunun için farklı türlerde metinler kullanılması yararlı olacaktır.

Beşinci beceri alanı eleştirel okumadır. Bu beceri alanında 6 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar öğrencilerin metni yorumlaması, değerlendirmesi de dâhil birçok üst beceriyi içerdği söylenebilir. Eleştirel okuma için programda yer verilen kazanımlar şunlardır (MEB, 2018):

- Metinlerdeki örnek, ayrıntı ve açıklamalara atıf yaparak metni yorumlar.
- Metinler arasında karşılaştırma ve değerlendirme yapar.
- Yazarın olaylara/konuya bakış açısını tespit eder ve kendi bakış açısını ifade eder.
- Okuduğu metni içerik, dil ve anlatım yönünden değerlendirir.
- Okuduklarıyla ilgili çıkarımlar yapar.
- Metindeki çelişkili ve tutarsız ifadeleri belirler.

PISA okuma becerileri düzeyleri ile eleştirel okuma kazanımları incelendiğinde bu beceri alanında yer alan kazanımların özellikle 5. ve 6. düzeyde yer verilen okuma becerilerine karşılık geldiği söylenebilir. Bu anlamda öğrencilerin eleştirel okuma becerileri kazanmış olmaları okuduklarını çözümlmeleri ve günlük hayatta kullanmaları açısından değerli olduğu görülmektedir.

Son beceri alanı okuma kültürü edinmedir. Burada 5 kazanım yer almaktadır. Okuma kültürü edinmiş birey, okuduklarını başkalarıyla paylaştığı gibi sevdiği bazı edebî metinleri de ezberler. Bunlarla da yetinmeyip fuarlardan, kütüphanelerden yararlanarak kendisine ait bir kitaplık oluşturur, süreli yayınları takip eder ve uygun notlar alır. Kısacası, okumayı bir yaşam biçimi hâline getirir. Hiç kuşkusuz okuma kültürü edinmede küçük yaşlardan başlayan alışkanlıklar önemli bir yere sahiptir. PISA okuma becerileri düzeyleriyle değerlendirildiğinde okuma kültürü edinmenin hem doğrudan hem de dolaylı katkıları olduğu söylenebilir. Okuma kültürü edinmiş öğrenci okumayı bir hayat tarzı hâline getirdiğinden tüm düzeylerde okuma becerilerini gerçekleştirebilir.

Diğer okuma becerileri alanlarıyla düşünüldüğünde okuma kültürü edinmede ailenin etkisi ve katkısının diğerlerine göre daha fazla olduğu söylenebilir. Özellikle kitaplık oluşturmada, fuar ve kütüphanelerden faydalanmada ailenin tavrı, bakışı, çocuğa örnek olma durumu onun okuma kültürü edinmesinde önemli bir yere sahiptir, denebilir. Yapılan bir araştırmaya göre ebeveynlerin eğitim seviyelerinin, öğrencilerin okuma becerileri başarılarında etkili olduğu belirlenmiştir. Yani, öğrencilerin PISA okuma becerileri testinden aldıkları puanlar anne ve babanın eğitim düzeyini de göstermektedir. Araştırmanın başka bir sonucuna göre; ailelerinin sunduğu eğitim imkânlarıyla öğrencilerin PISA okuma becerileri testinden aldıkları puanlar arasında yüksek düzeyde bir ilişki olduğu ortaya konmuştur (İnce ve Gözütok, 2018). Araştırma da göstermektedir ki öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmede, ortaya koymada ve okumayı yaşam boyu sürdürmede anne ve babanın önemli bir etkisi vardır.

PISA sonuçları üzerinden öğrencilerin günlük hayatta karşılaştıkları problemleri göz önünde bulundurarak ders kitaplarını güncellenmenin önemli olduğu söylenebilir. Bu konuda PISA'yla ilgili soru örneklerinin tamamının açıklanmaması nedeniyle yapılan çalışmalar da sınırlı kalmaktadır. Çalışmalarda genellikle dolaylı çıkarımlar yapılmıştır. Bu çalışmalardan birinde Türkçe ders kitabına ait örneklerde metin sonu

sorularından üst düzey bilişsel becerileri geliştirebilecek olanların az olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, çalışmada soruların sıradizinsel olmaması ve aynı tür soruların yığılma gösterdiği ifade edilmiştir. Bu durum uzmanlarca tanımlanan zihinsel işlem basamakları ile uyumlu değildir (Bozkurt, Uzun ve Lee, 2015). Bu durum okuma becerileri seçmeli dersi için materyal hazırlamanın önemini göstermektedir. Okuma becerileri dersi için farklı türlerde metinler ve bu metinlere yönelik her düzeyle ilgili soru örneklerine yer verilmesi bu dersi verimli geçirilmesi açısından önemli olduğu söylenebilir. Öğretmenler derslerde bu örneklerle yetinmemeli, farklı türlerde ders materyallerini sınıf ortamına getirerek öğrencilerin okumaya yönelik becerileri edinmelerine, bu konuda kendilerini geliştirmelerine yardımcı olmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

PISA, 15 yaş grubundaki öğrencilerin temel bilgi ve becerilerini ölçen ve her üç yılda bir yapılan sınavdır. Sınavın bölümlerinden birini okuma becerileri alanı oluşturmaktadır.

PISA’da okuma becerileri alanında 6 düzeye yer verilmiştir. Bu düzeylerin büyük bir kısmı 5. ve 6. sınıflar için seçmeli ders olarak okutulan okuma becerileri dersi kazanımlarında yer almaktadır.

Öğrencilerin dil ve anlatım becerilerine katkıda bulunmak için tüm dil becerilerine yönelik faaliyetler uygulamalarda yer almalıdır. Dolayısıyla, ortaokul ve imam hatip ortaokulları için seçmeli dersler olarak sunulan okuma becerileri ile yazılık ve yazma becerileri derslerinin dil becerilerini istenilen düzeyde geliştirmek açısından yetersiz olduğu söylenebilir. Bireyin hayatta en çok kullandığı dil becerisi olan dinleme/izleme önemli bir anlama faaliyetidir ve özellikle konuşma becerisini geliştirmek için iyi bir dinleyici olmanın önemi inkâr edilemez bir gerçektir. Bunun için de dil ve anlatım grubundaki becerilere yönelik dersler en azından “Dinleme ve Konuşma Becerileri” ile “Okuma ve Yazma Becerileri” olarak düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Altun M., Gürbüz M. Ç. (2016). PISA Uygulamalarının Tanıtımı Salih Çepni (Ed.), *PISA ve TIMSS Mantığını ve Sorularını Anlama* içinde (s. 1-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Bozkurt, B. Ü., Uzun, G. L., Lee, Y. (2015). Korece ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Sonu Sorularının Karşılaştırılması: PISA 2009 Sonuçlarına Dönük Bir Tartışma. *International Journal of Language Academy*, 3/4, 295-313.
- Çolakoğlu, M. H. (2018). Öğretmenlerin PISA sonuçlarına ilişkin bazı görüş ve önerileri. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 46-66.
- Doğan, Y. (2016). *Dinleme Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Eraslan, A. (2009). Finlandiya’nın PISA’daki başarısının nedenleri: türkiye için alınacak dersler. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 3(2), 238-248.
- İnce, M., Gözütok, F. D. (2018). Anne-Babalarının Eğitim Durumlarının ve Evdeki Eğitim Kaynaklarının Öğrencilerin PISA Okuma Becerileri Testi Sonuçlarına Etkisi. *Elementary Education Online*, 17(2), 947-958.
- Kızıltepe, Z. (2015). İçerik analizi nedir? Nasıl oluşmuştur? F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz Ve Yaklaşımları* (s. 253-266). Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB, (2016). PISA 2015 Ulusal Raporu. Millî Eğitim Bakanlığı, Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA). (2011). *Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TÜBA. internetten 18/12/2018 tarihinde erişilmiştir. <http://www.tubaterim.gov.tr/>

- MEB. (2018). *Okuma Becerileri Dersi Öğretim Programı (Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 5 veya 6. Sınıflar)*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.